

ششم

اخلاق و تربیت

در

جامعہ اسلامی

برگرفته از خطبہ ہفتی نماز جمعہ

حضرت حجت الاسلام والمسلمین دکتر سید محمد علی آل ہاشم

مشخصات کتاب

نام: شمیم اخلاق و تربیت در جامعه اسلامی

نویسنده / نویسندگان: سیدمحمدعلی آل‌هاشم

قطع کتاب: رقعی / تعداد صفحه: ۲۹۶

رده سنی: بزرگسال

شابک/ شابم: ۸ - ۸۱۹۹۳۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸

شناسه مجوز: ۳۲۰۴۱۸ - ۵۷۹۰۴ - ۹

مشخصات ناشر:

نام ناشر: مهدآزادی

شماره پروانه نشر: ۷۹۶

شمیم اخلاق و تربیت در جامعه اسلامی

نویسنده: سیدمحمدعلی آل‌هاشم

نوبت چاپ: اول، تاریخ چاپ: ۱۳۹۹

تیراژ: ۳۰۰۰ جلد، قیمت: ۵۰۰۰۰۰ ریال

چاپ: کوثر تبریز

حروفچین و صفحه‌آرا: رجعتی (۰۹۱۴۹۱۷۵۲۷۳)

شابک: ۸ - ۸۱۹۹۳۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸

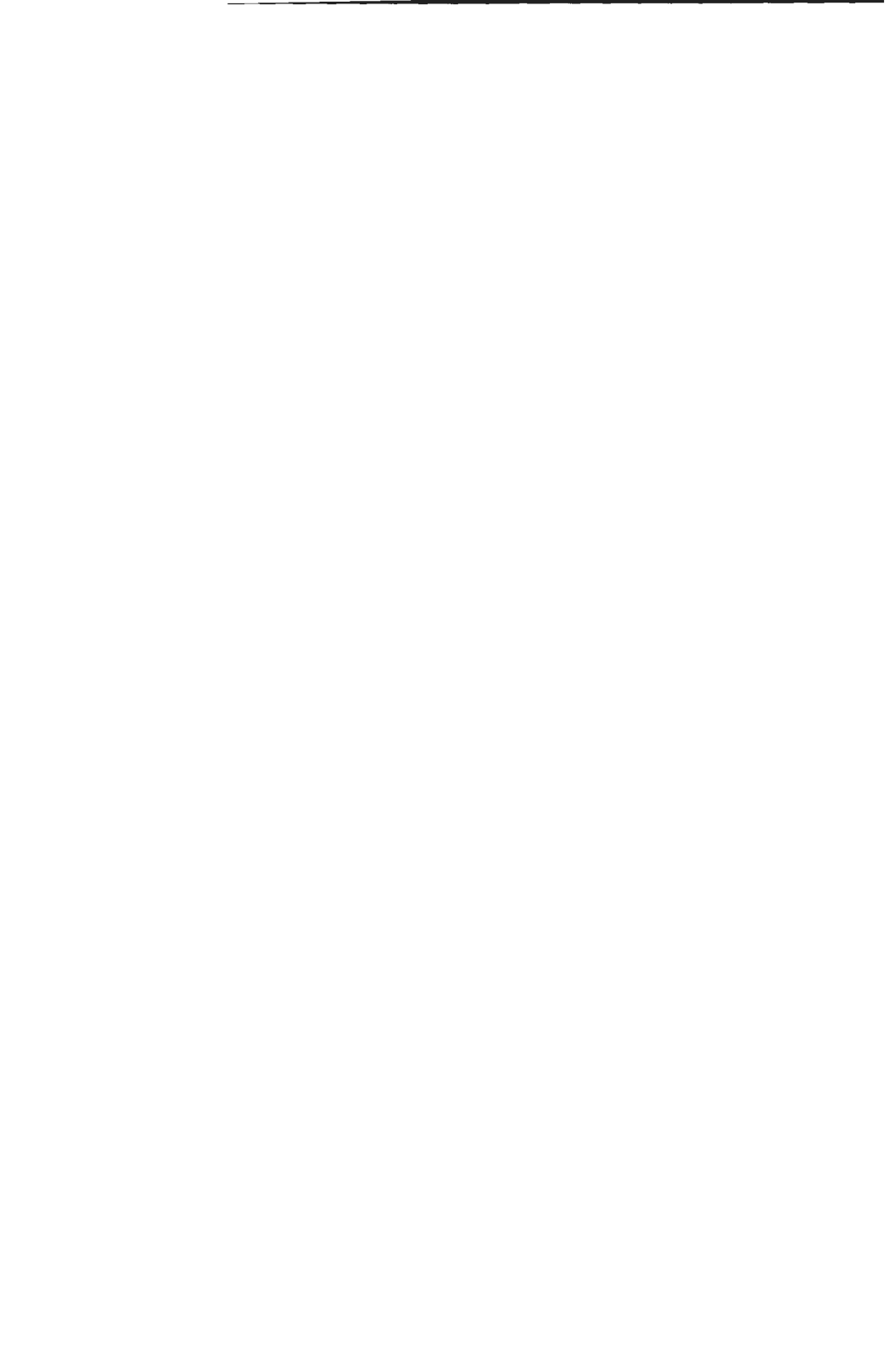
مرکز پخش:

تبریز خیابان آزادی، جنب مسجد طویی،

اداره کل اوقاف و امور خیریه آذربایجان شرقی

تلفن: ۰۴۱۳۳۳۴۲۳۵۸

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

۱	پیشگفتار.....
۵	سخن آغازین.....
۹	مقدمه.....
۱۳	اهمیت خانواده در اسلام.....
۱۷	ارزش‌های دینی و اعتقادی در موفق بودن خانواده.....
۳۳	ازدواج در اسلام.....
۳۵	مقدمات تشکیل خانواده.....
۳۹	شرایط انتخاب همسر.....
۴۹	حقوق زن و شوهر در اسلام.....
۵۱	حقوق متقابل زن و شوهر.....
۵۲	وظایف مرد نسبت به همسر و خانواده.....
۶۱	وظایف زنان نسبت به مردان.....
۷۱	بهداشت در نظام خانواده.....
۸۳	ارزش و اهمیت فرزند.....
۹۴	به دختر بچه‌ها بیشتر توجه کنیم.....

شمیم اخلاق و تربیت در جامعه اسلامی

- نقش مادر در تربیت فرزند..... ۱۰۱
- نقش پدر در رشد و تربیت فرزند..... ۱۱۵
- فضیلت‌های اخلاقی ایمانی..... ۱۲۷
- صفات مؤمنین در قرآن..... ۱۲۹
- حسابرسی در روز قیامت..... ۱۳۲
- شاهدان روز قیامت..... ۱۳۸
- عوامل موثر در رحمت و مغفرت الهی..... ۱۵۱
- ایمان و عاقبت‌اندیشی..... ۱۶۰
- توبه..... ۱۶۵
- شکر..... ۱۷۰
- دعا..... ۱۷۲
- روزی انسان..... ۱۷۷
- وصیت در اسلام..... ۱۹۰
- اعمال و فضیلت ماه شعبان..... ۱۹۵
- نقش روزه در خودسازی..... ۱۹۸
- فضیلت‌های اخلاقی اجتماعی..... ۲۰۷
- کرامت الهی..... ۲۰۹
- سخنان نیکو گفتن..... ۲۱۱
- اعتدال (میانه‌روی)..... ۲۲۰
- برگزیدگان..... ۲۲۲
- نقش و جایگاه امر به معروف و نهی از منکر..... ۲۲۸
- اتحاد و همبستگی..... ۲۳۱
- انتظار فرج..... ۲۳۲
- اهمیت محیط زیست..... ۲۳۶

فهرست مطالب

- ۲۴۱..... آشنایی با برخی رذایل اجتماعی
- ۲۴۳..... محاسبه و کنترل نفس
- ۲۴۷..... غرور و غفلت
- ۲۵۰..... اسراف و پرخوری
-
- ۲۵۷..... فهرست‌ها
- ۲۵۹..... فهرست آیات
- ۲۷۲..... فهرست روایات
- ۲۸۱..... فهرست اعلام
- ۲۸۵..... فهرست منابع

پیشگفتار

باسمه تعالی

یکی از ابعاد مهم وجودی انسان اخلاق است که تأثیر مهمی در باورها و رفتارهای وی دارد و اسلام عزیز به عنوان یک دین جامع بر بعد اخلاقی و تربیتی انسان تأکید فراوانی دارد و بخش عمده‌ای از آموزه‌های اسلام در باب اخلاق است، که خداوند متعال در قرآن کریم یکی از اهداف بعثت را تزکیه دانسته و پیامبر اعظم (ص) هدف بعثت خود را به کمال رساندن مکارم اخلاق می‌داند و می‌فرماید «أَمَا بَعَثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ» و تربیت انسان به منزله یک انسان و تربیت انسان به منزله انسان مسلمان بدون رشد و پرورش اخلاق وی، تربیتی ناقص و چه بسا زیانبار خواهد بود و تربیت زیربنای حیات، اساس فضیلت، ریشه حقیقت، نور راه، فروغ جان و راهنمای انسان به سوی سعادت در همه شئون زندگی است.

تربیت و قواعد محکم آن، نور دل، صفای روان، منبع برکت، ظرف حقیقت و ریشه شرافت و اصالت، موجب وقار انسان، سرمایه

بشر، مایه حیات، آسایش زندگی، علت پابندگی، راه بندگی، خیر دنیا و سعادت آخرت است.

مسئله اخلاق و تربیت و مؤدب بودن به آداب انسانی اسلامی، از دیرباز مورد توجه بیداردلان بوده و روزگار و عصری را از توجه به این واقعیت مهم خالی نمی‌توان دید.

و اینک در عصر گام دوم انقلاب اسلامی و حضور حضرت حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر سیدمحمدعلی آل‌هاشم در سنگر امامت جمعه تبریز و موقعیت و زمان‌شناسی معظم‌له از نیازهای زمانه در کنار سایر کارهای تحسین‌برانگیز ایشان که در استان و ایران اسلامی جلوه نموده و در دل و قلب مردم جا باز کرده است و بیش از دو سال است که شمیم جانبخش موضوعات اخلاقی و تربیتی که به لسان ایشان در خطبه‌های باصلابت نماز جمعه تبریز جاری گشته و خطبه‌های نماز را عطر و بوی دیگری بخشیده است و کتابی که هم‌اینک در مقابل شماسست گلچینی از بیانات گهربار اخلاقی و تربیتی در خطبه‌های نماز جمعه تبریز است که به کوشش و همت برادر بزرگوار، فاضل ارجمند، جناب آقای دکترهادی هاشمیان گردآوری و در قالب «کتاب شمیم اخلاق و تربیت در جامعه اسلامی» توسط اداره کل اوقاف و امور خیریه استان

آذربایجان شرقی به زیور طبع آراسته گشته است، باشد که: این اثر در راستای تحقق منویات رهبر معظم و فرزانه انقلاب حضرت آیت الله العظمی امام خامنه‌ای (مدظله العالی) در الزامات بیانیه گام دوم انقلاب در ترویج اخلاق و معنویت و سبک زندگی اسلامی مؤثر واقع شده و باعث خودسازی تک تک افراد جامعه در رسیدن به طلوع خورشید ولایت عظماء باشد. ان شاء الله.

سید شهاب الدین حسینی

مدیرکل اوقاف و امور خیریه استان آذربایجان شرقی

اسفند ۱۳۹۸ هـ. ش

رجب المرجب ۱۴۴۱ هـ. ق

سخن آغازین

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

جایگاه رفیع تربیت در اعتلای انسان‌ها و نجات آنها از گمراهی و ضلالت و خروج از نار و سیر به سوی نور در فرهنگ غنی اسلام از منزلت ویژه‌ای برخوردار است و اگر این تقدم رتبی بر امور دیگر اصالت نمی‌داشت، برتری و فضیلت آدمی در عالم کائنات مورد سؤال و تردید واقع می‌شد.

اسلام به عنوان یک دین همه‌جانبه و چندبُعدی اساس و مبانی تربیت اخلاقی خود را بر پایه اعتقاد و ایمان به ذات اقدس خداوندی قرار داده و اصلاح اخلاقی انسان‌ها و مبارزه با مفساد اخلاقی را از مهم‌ترین اهداف پیامبران برشمرده است.

تأثیر اخلاق در زندگی انسان‌ها در بعد فردی و اجتماعی امری قابل توجه و تأمل است و سلامت و آرامش روانی هر انسانی تا حد زیادی مربوط به خلق و خوی او می‌باشد. و انسانی که خلق و خوی پسندیده دارد هم خود در آرامش به سر می‌برد و هم اطرافیان

او از این آرامش بهره‌مند خواهد شد. و سرانجام سلامت و امنیت محیط و نظم و آرامش اجتماع انسانی که ناشی از کیفیت معاشرت مطلوب و حسن سلوک و اخلاق اجتماعی افراد جامعه است، حاصل می‌گردد. و از همین رو تربیت‌های اخلاقی باید سرلوحه برنامه‌های تربیتی قرار گیرد، با توجه به این که تربیت اخلاق نیک و مبارزه با ناهنجاری اخلاقی کار آسانی نیست بلکه کاری است ظریف، دقیق و پرزحمت.

مروری کوتاه بر فصول و ابواب کتب حدیثی، اخلاقی و فقهی این ادعا را به روشنی اثبات می‌کند و انسان با اندک دقت متوجه می‌شود که شعاع تابناک فضیلت و اخلاق و گرمای زندگی‌بخش عطوفت انسانی بر همه قوانین و مقررات اسلامی تابش دارد. و از نظر اسلام هر مسئله‌ای اعم از مسائل کلی و جزئی و هر قانونی هر چند در مورد عادی‌ترین مسائل زندگی، بدون چاشنی اخلاق اسلامی و فضائل انسانی، فاقد ارزش‌اند.

آنچه که پیش رو دارید مجموعه‌ای است، مشتمل بر مباحث اخلاقی و تربیتی که غالب مضامین آن برگرفته از منبع وحی و کلام و سیره معصومین (علیهم افضل الصلوات المصلین)، می‌باشد که با بیان شیوا و روان حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر

سیدمحمدعلی آل‌هاشم دامت برکاته در خطبه‌های نماز جمعه تبریز ایراد شده است. معظم‌له با تأسی به اجداد طاهرینش، با عمل، کردار و رفتار و صفای نفس در میان تمام قشرهای مختلف جامعه جا باز کرده و مورد قبول و به عبارتی «محبوب‌القلوب» مردم شده است. نظر به اهمیت این مباحث که مورد استقبال و علاقه مؤمنین واقع شده، با استخراج و تنظیم از خطبه‌های معظم‌له - که در مجموعه دو جلدی با تلاش عزیزان جمع‌آوری و به زیور طبع آراسته شده است - اقدام به چاپ آن شد تا در دسترس عموم علاقمندان قرار بگیرد.

در خاتمه از برادر بزرگوار جناب حجت‌الاسلام والمسلمین سیدشهاب‌الدین حسینی (مدیر کل اوقاف و امور خیریه آذربایجان شرقی) که با تلاش خود به نشر و چاپ این کتاب همت گماشت سپاسگزارم. و از خداوند مزید توفیق و تائید ایشان را مسئلت دارم.

هادی هاشمیان

مقدمه

بسمه تعالی

عرصه زندگی در تجدد امروز، تنوع و دشواری از انتخاب ممکن را پیش روی خود قرار داده است و در این میان با توجه به نقش فعال دین در جامعه و تأثیر آن بر ارزش‌های دینی و اخلاقی که به عنوان یکی از متغیرهای اجتماعی تأثیرگذار در شیوه زندگی مطرح است، نمی‌توان مورد اغماض قرار داد.

باورها و ارزش‌ها در میان مردم مشترک هستند و به قضاوت شخصی افراد بستگی ندارند، اشخاص برای صیانت از ارزش‌ها و باورهایشان، مبارزه می‌کنند و برای حفظ آنها می‌کوشند و چون کارکردهای عدیده‌ای دارند، نقش و تأثیر شگرفی در حیات فردی و اجتماعی ملت‌ها بر جای گذاشته و می‌گذارد.

در جامعه دینی، افراد می‌کوشند بر اساس باورهایشان رفتار کنند، اعتقاد به باورها و عمل به آنها می‌تواند در شیوه زندگی فردی

و اجتماعی آنان تأثیرگذار باشد، بنابراین در تربیت اخلاقی رویکرد اصلی متوجه پرورش استعداد‌های اخلاقی و رسیدن به کمالات اخلاقی است و مباحث آن عمدتاً ناظر به راهکارهای عملی و ارائه توصیه‌هایی که در باب عمل است و تربیت اخلاقی بر سبک زندگی اسلامی مدنظر است.

در سبک زندگی اسلامی، اخلاق تربیت از اساسی‌ترین مسائل مربوط به انسان است که در همه شئون زندگی که جنبه‌های فردی و چه جنبه‌های اجتماعی است، نقش مستقیم دارد.

با توجه به اهمیت و نقش تربیت اخلاقی در شکوفاسازی انسان در ادیان به ویژه دین مبین اسلام روش‌های مختلفی توصیه شده است، از دیدگاه اسلام تربیت اخلاقی در سبک زندگی انسان نقش شگفت‌انگیزی دارد و شکوفایی استعدادها و ارزش‌های والای انسان بر اساس تربیت اخلاقی است و انسان شدن انسان و دستیابی به کمال نهایی همه مرهون تربیت صحیح است از این رو خداوند در قرآن کریم فرموده است:

«هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِّنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِن قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ»^۱

«اوست که در میان درس ناخواندگان، رسولی از خودشان مبعوث کرد که آیات او را بر آنان می‌خواند و آنها را تزکیه می‌کند، و به ایشان کتاب و حکمت تعلیم می‌دهد؛ و همانا آنان پیش‌تر در ضلالتی آشکار بودند.»

این نوشتار که خلاصه‌ای از خطبه‌های اول نماز جمعه تبریز در سال‌های ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷ است و به مسائل عبادی، اخلاقی و تربیتی اختصاص دارد با تلاش محقق فرهیخته آقای دکتر هادی هاشمیان گردآوری شده و با عنوان «شمیم اخلاق و تربیت در جامعه اسلامی» به رشته تحریر درآمده است.

لازم است از همه عزیزان و بزرگواران به ویژه جناب آقای دکتر هادی هاشمیان و حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سیدشهاب‌الدین حسینی مدیرکل محترم اوقاف و امور خیریه آذربایجان شرقی که در راستای چاپ و نشر این اثر نهایت تلاش را داشته‌اند، تشکر و قدردانی نمایم.

سید محمدعلی آل‌هاشم